

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ІМЕНІ П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО

Кафедра історії української музики
та музичної фольклористики

**УКРАЇНА. ЄВРОПА. СВІТ.
ІСТОРІЯ ТА ІМЕНА В КУЛЬТУРНО-
МИСТЕЦЬКИХ РЕФЛЕКСІЯХ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ЧЕТВЕРТОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

5–7 Листопада 2020 року

Київ — 2020

MINISTRY OF CULTURE
AND INFORMATION POLICY OF UKRAINE
TCHAIKOVSKY NATIONAL MUSIC ACADEMY OF UKRAINE
Department of History of the Ukrainian Music
and Musical Ethnology

UKRAINE. EUROPE. WORLD.
**HISTORY AND NAMES IN CULTURAL
AND ARTISTIC REFLECTIONS**

**REPORT THESIS OF THE FOURTH
INTERNATIONAL RESEARCH-TO-PRACTICE
CONFERENCE**

NOVEMBER 5–7, 2020

Kyiv — 2020

З М І С Т

Тимошенко М. О. Некласична методологія в дослідженнях творчих біографій митців	8
Агай Кухи Амин. Интонации кашкайских мугамов в поэзии Юсуф-э Хосроу (презентация аудиодиска)	10
Aghaie Koohi Amin. The intonations of Qashqai Mughams hidden in the poetry of Yusuf-e Khosrow (presentation of Audio Disc)	13
Антіпіна І. О. Центр музичної україністики: від витоків до сьогодення	15
Антонюк Р. В. Жанр вокального чоловічого квартету у творчості Філарета Колесси.....	18
Борецький В. Я. Своєрідність звукообразу кларнета в монодичних творах українських композиторів- шістдесятників	23
Ваврищук С. П. Історична ораторія «Віють вітри» Ганни Гаврилець: особливості опрацювання народнопісенних джерел.....	27
Ван Юй. Українські втілення сюжету про Турандот у світовій музичній культурі	33
Великанич С. Р. Львівська музична реклама і культура на межі ХІХ–ХХ століть	39
Горбачевська Я. П. Розвиток жанру соло-сонати для альту у другій половині ХХ століття	42
Гусарчук Т. В. Україна в «Мелодії» Мирослава Скорика: інтонаційні джерела і драматургія	47
Дерев'яненко О. О. Хорові фольклорні композиції Олексія Скрипника в контексті творчості митця.....	50
Дробиш А. А. Жанр мелодекламації у творчості Леоніда Лісовського	53

Дутчак В. Г. Діяльність Василя Ємця і формування академічного бандурного мистецтва ХХ століття (до 130-річчя митця).....	58
Зінченко В. М. Балет Мирослава Скорика «Перехрестя»: проблема жанрової модуляції твору	64
Карась Г. В. Творча спадщина Бориса Лятошинського в музичній культурі діаспори	67
Кацалап О. В. Гастрольний тур Зої Гайдай до Пакистану 1954 року	71
Кобрин Н. В. Михайло Вербицький в українській історіографії до 1939 року	77
Колотило М. О. Значення музичної освіти у процесі формування національної ідентичності українців.....	82
Кушнірук О. П. «Школа гри на фортепіано» Олександра Яковчука: художній і дидактичний аспекти	86
Лебедев Є. С. Європейські впливи на становлення професійної скрипкової школи України.....	91
Лисенко О. В. Методологічні питання когнітивного аналізу музично-виконавської діяльності	96
Лігус О. М. Музична культура українців східного зарубіжжя першої половини ХХ століття: проблеми та перспективи дослідження	102
Лукашенко Л. В. Проєкт «Folk_ME»: погляд у майбутнє народномузичної освіти	106
Макаревич А. А. Третій фортепіанний концерт Петра Чайковського: історія видання і сучасний статус.....	110
Мазуренко А. В. Мікроінтервальні процеси як феномен комунікації в українському етнічному багатоголосному співі	112
Мацієвський І. В. Когнітивна етномузикологія в контексті засадничих категорій фольклористики.....	117

Лігус О. М.

Інститут мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка; кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музикознавства та музичної освіти (Київ, Україна).

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5513-5525>

МУЗИЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНЦІВ СХІДНОГО ЗАРУБІЖЖЯ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження української музичної культури першої половини ХХ століття передбачає розгляд її форм, явищ і тенденцій у творчості українських композиторів, які проживали й за межами України. Музичне життя української діаспори на Заході постійно привертає увагу мистецтвознавців¹, які співпрацюють з колегами Європи, США й Австралії. Щодо східної діаспори, до речі, більш численної², то в українському музикознавстві досі не сформовано належної джерельної бази про музичну культуру цього ареалу, а це ускладнює її дослідження.

Такий стан зумовлений тривалою кризою української музичної культури у східному зарубіжжі в радянський час унаслідок винищення активних національно-патріотичних музичних діячів, а також русифікації української діаспори.

¹ Див. зокрема: Карась Г. В. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. 1164 с.; Дутчак В. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя ХХ — початку ХХІ століття / Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника ; Івано-Франківська обл. орг. Нац. спілки кобзарів України. Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. 487, 72 с.

² Згідно з переписом 1926 року, на території Радянського Союзу за межами України проживало майже вісім мільйонів українців, найбільше в Росії (Кубані, Надволжі, Далекому Сході, Уралі, Сибіру, Чорноземній частині, Москві та Ленінграді), Казахстані й у республіках Центральної Азії. Значна частина українських переселенців перебувала на території Китаю, що межувала з Приморською областю РСФСР.

Ускладнює ситуацію і характерна для російської науки тенденція до приховування етнічних та історичних зв'язків із батьківщиною багатьох українських митців у російських містах. Зокрема, творчість корифеїв радянської музики (родом з України), які працювали в Москві й Ленінграді (А. Альшванга, Е. Гілельса, В. Задерацького, І. Козловського, Г. Нейгауза, Д. Ойстраха, М. Рославця, Л. Утьосова, Б. Яворського та ін.) російські вчені асоціюють виключно з російською культурою. Це стосується і менш відомих постатей. Крім того, через війну на Донбасі, українські дослідники не можуть працювати в архівах Росії.

Праць з історії музики східного українського зарубіжжя не так багато, утім окремі з них становлять вагомий внесок у сучасну науку, зокрема праці Надії Супрун-Яремко¹ про музичну культуру українців Кубані. У монографії і статтях дослідниці розкрито жанрову своєрідність народнопісенної творчості кубанського українства [5], кобзарські традиції, хорову творчість і діяльність українських митців цього краю, зокрема Григорія Концевича, визначного хормейстера і фольклориста, який трагічно загинув у роки сталінських репресій.

Значно менше уваги привертає музична культура українців Далекого Сходу. Один із перших її дослідників — фольклорист Василь Сокіл, автор збірника «Народні пісні

¹ Праці Н. О. Супрун-Яремко: Українці Кубані та їхні пісні : монографія / Харківська держ. акад. культури. Київ : Муз. Україна, 2005. 772 с.; До джерел кубанської музичної фольклористики // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство. 2001. Вип. 2 (7). С. 66–73; Фольклористична спадщина Олександра Кошиця в галузі кубанознавства // Кубань: проблеми культури и информатизации. Краснодар : КГУКНИИ, 2001. № 2. С. 22–28; Український феномен кубанського кобзарства // Записки наукового Товариства імені Шевченка. Львів, 2001. Т. ССXLII. С. 562–573; Ретроспективний погляд на історію і традицію кобзарства на Кубанщині // Традиція і національно-культурний поступ : зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХП», 2005. С. 104–116 та ін.

українців Зеленого Клину»¹. Професійна музики українських переселенців цього краю не так часто зацікавлює істориків музики. Відомі розвідки Андрія Попка («Українське театральне та хорове мистецтво на Далекому Сході у ХХ ст.»²) і В'ячеслава Чорномаза («Зелений Клин. Енциклопедичний довідник»³), у яких розглянуто діяльність музично-театральних і хорових колективів Зеленого Клину, а також наведено біографічні відомості про окремих діячів української культури цього краю, зокрема про полковника Федора Шешка, майстра хорової справи, музикознавця, який поєднував мистецьку діяльність з військовою службою.

Більше відомо про музичне життя українців у Китаї протягом першої половини ХХ століття, що найбільш активно розвивалось у місті Харбін. Ідеться про сучасні музикознавчі дослідження [1; 4], а також про спогади очевидців: Івана Світа, організатора українського громадсько-культурного життя на Далекому Сході («Втікачі-українці в Маньджурії»⁴), російського історика-китаєзнавця Георгія Мєліхова («Белый Харбин: середина 20-х»⁵), який провів молоді роки в довоєнному Харбіні.

Огляд цієї літератури дає підстави для висновку про музичну культуру в українських осередках міст Китаю (хорове виконавство, музично-драматичний театр, камерне інструментальне виконавство) і роль українських музикантів цього краю навіть за межами континенту: хормейстерів

¹ Народні пісні українців Зеленого Клину в записах Василя Сокола / НАНУ. Ін-т народознавства. Львів, 1999. 272 с. : нот.

² Попок А. Українське театральне та хорове мистецтво на Далекому Сході у ХХ ст. // Визвольний шлях. Лондон, 2001. Кн. 7. С. 114–128.

³ Зелений Клин. Енциклопедичний довідник / уклад. В. А. Чорномаз ; Владивосток : Вид-во Далекосхідного федерального ун-ту, 2011. 288 с.

⁴ Світ І. В. Втікачі-українці в Маньджурії // Альманах Українського народного союзу на рік 1980. Джерзі Сіті ; Нью-Йорк : Свобода, 1982. С. 197–207.

⁵ Мєлихов Г. В. Белый Харбин: середина 20-х. Москва : Русский путь, 2003. 440 с.

П. Машина, В. Лукшу, С. Кукурузу, скрипалів В. Трахтенберга і О. Дзигаря, бандуриста Й. Сніжного, співачки В. Кравченко, музичних педагогів Г. Баранової-Попової та О. Селіванової.

Останнім часом на сторінках деяких російських видань з'явилася нова інформація про українських музикантів на Далекому Сході. Однак автори публікацій вважають їх російськими митцям, як у статті Ізабелли Криловської про творчість Давида Гейгнера, талановитого композитора і піаніста естрадного жанру, уродженця Вінниччини, розстріляного 1937 року після повернення з Далекого Сходу [3]. Така ж доля спіткала й інших естрадних музикантів українського походження, які тривалий час працювали в Китаї: Євгенія Еренбурга і Макса Арського. Про них згадується в коротких біографічних нарисах до нотної збірки (А. Хисамутдинов «Русский романс в Китае»¹), виданої у Владивостоці 2019 року.

У наукових працях радянського часу («Из музыкального прошлого. Вып. 2»²) і в сучасних популярних російських виданнях [2; 6] вдалося віднайти імена кількох українських митців, які розвивали музичну культуру в містах Надволжя (Самарі, Нижньому Новгороді) і Свердловську (Єкатеринбурзі). Серед них — видатні фортепіанні виконавці і педагоги В. Цареградський, Б. Маранц, С. Бендицький; диригенти А. Маргулян, М. Паверман; музикознавець Г. Кисельов. Дослідження життя і творчості цих музикантів у контексті української культури — справа майбутнього.

Отже, завдання українського діаспорознавства — зібрати інформацію про музичну культуру українців східного зарубіжжя в різних її формах і проявах, повернути забуті маловідомі імена музикантів, педагогів, учених українського походження, які з різних причин опинились за межами історичної Батьківщини, зокрема й на східних теренах.

¹ Хисамутдинов А. А. Русский романс в Китае. Владивосток : Neshchet, 2019. С. 3–36.

² Из музыкального прошлого : сб. очерков. Вып. 2 / ред.-сост. Б. С. Штейнпресс. Москва : Музыка, 1965. 314 с.

Список використаної літератури

1. Ван І. Концертно-педагогічна діяльність українських співаків у Китаї ХХ — початку ХХІ століття в контексті міжнародних зв'язків : дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 Музичне мистецтво / Львівська нац. муз. акад. ім. М. В. Лисенка. Львів, 2017. 190 с.
2. Жизнь длиною в 100 лет. К 100-летию детского музыкального образования в Самарской губернии. Самара, 2008. 140 с.
3. Крыловская И. И. Композитор, пианист и дирижёр Давид Гейгнер на Дальнем Востоке: возвращенное имя // Научный вестник Московской консерватории. 2018. Вып. 2 (33). С. 127–149.
4. Сун Жуйлун. Китайсько-російсько-українські музичні зв'язки в соціокультурному континуумі Північного Китаю (на прикладі музичного життя Харбіна першої третини ХХ ст.) : дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 Теорія та історія культури (мистецтвознавство) / Львів. нац. муз. акад. ім. М. В. Лисенка. Львів, 2014. 200 с.
5. Супрун-Яремко Н. О. Українці Кубані та їхні пісні : монографія. Київ : Муз. Україна, 2005. 784 с.
6. Полоцкая Е. Е., Шабалина Л. К. Г. Г. Нейгауз и его ученики на Урале // Журнал Общества теории музыки / Московская гос консерватория им. П. И. Чайковского. 2016. № 4 (16). С. 18–35.

ЛУКАШЕНКО Л. В.

Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка; кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичної фольклористики, науковий співробітник Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології (Львів, Україна).

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5402-4177>

ПРОЄКТ «FOLK_ME»: ПОГЛЯД У МАЙБУТНЄ НАРОДНОМУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

У жовтні 2019 року стартував Міжнародний науково-освітній проєкт «Folk Music Education for Future Generations» («Народномузична освіта для майбутніх поколінь»), що